

DEN FØRSTE FILIPPISKE TALE

Indledning

Talere og folkeforsamling.
Demosthenes som 'begynder'

Filip nåede frem til Thermopylai som en følge af sin succes i den hellige krig. Den stod Athen så vidt muligt uden for, men havde jo også sin egen krig kørende mod Filip, krigen om Amfipolis. Den havde stået på siden 357, men der skete ikke noget i den krig. Allerede fra starten af den første filippiske tale gør Demosthenes det klart, at han er utilfreds med denne mangel på indsats. Men det er ikke helt let at fastlægge, hvad der præcis stod på dagsordenen på det møde, hvor talen foregiver at være holdt. Det er tydeligvis et emne, man har holdt mange møder om (par. 1), men hvad emnet er, er ikke helt så klart. Talen forelægger nogle overvejelser over, hvad der skal til, for at krigsindsatsen kan blive mere intensiv og mere effektiv. Et hovedpunkt er en strategisk idé, Demosthenes skal holde fast ved i mange år, nemlig at det er nødvendigt at lægge pres på Filip på to fronter og arbejde 'proaktivt'; det dukker op igen og igen i hans taler, men ikke altid i *helt* samme form. Men vigtigere end denne tanke er det, at Demosthenes insisterer på, at athenske borgere *selv* må deltage i de militære operationer.

Demosthenes træder frem for folkeforsamlingen med en undskyldning for at være den første til at tage ordet, men han er utilfreds med 'de sædvanlige talere'. De, der tager ordet på folkeforsamlingen, er en ret begrænset gruppe, sjældent mere end 20 erfarne mænd med social og økonomisk baggrund til at hellige sig politisk aktivitet, en slags politisk elite; betegnelsen for et medlem af gruppen er 'taler' (gr. *rhétor*; polemisk kan de kaldes *demagoger*), men et bedre ord, de også

selv bruger ofte, er 'rådgiver', for det eneste, de har magt til, er at give råd til folket. At være taler er ikke et embede, men funktionen er alligevel central i Athen – det er fra talerne, initiativet til byens handlinger kommer. Beslutningen, derimod, forbliver folkets; den prestige, der knytter sig til rollen som taler, består i, at folket tager imod ens råd. Talerne insisterer normalt på deres ego, når de taler. Det 'vi', Demosthenes bruger i par. 30, er meget usædvanligt; Demosthenes bruger ikke et sådant flertal senere og taler kun sjældent om samarbejdspartnere. Det var enhver rhetors mål at blive den, folket lyttede til, blive hovedpersonen i den lille gruppe af talere. De filippiske taler viser, hvordan Demosthenes efterhånden nåede den position.

Talere kommer og går; folket består. Der tales meget i vore kilder om den flygtighed og omskiftelighed, folket udviser, og moderne historikere har let ved at acceptere disse påstande. Der er sikkert også noget om snakken. Men faktum er, at Athen var den mest stabile statsdannelse i det antikke Grækenland; hver gang den lider et fatalt nederlag, rejser byen sig igen, og vel at mærke som demokrati. Den samlede linje i Athens politik er ikke en enkelt rådgivers værk, men resultatet af en grundlæggende sejhed i den samfundsform, borgerne havde skabt og synes at have fastholdt med stor viljestyrke. Når folket havde valgt en linje at følge, skulle der meget til at ændre den grundlæggende. I slutningen af 350'erne var linjen forsigtig og tilbageholdende; Athen engagerede sig ikke mere i udenrigspolitik end højst nødvendigt, men når det *var* nødvendigt, reagerede man også, som ved Thermopylai i 352.

Ordførende for denne linje var sikkert Euboulos, og det er sikkert ham og hans ligesindede, Demosthenes omtaler som 'de sædvanlige talere'. Det er usandsynligt, at Demosthenes har regnet med straks at kunne støde Euboulos fra hans position i folkeforsamlingen. Det står enhver frit for at tale i folkeforsamlingen, men det kræver meget at blive *hørt*. Det har naturligvis hjulpet at have gode argumenter, men autoritet opbygget over en årrække har spillet en endnu større rolle. Som forholdsvis ung mand må Demosthenes gøre en ekstra indsats for at blive bemærket, og det er muligvis sådan, man skal forstå hans temmelig hårde indstilling til sit publikum. Enkeltindivider i en gruppe vil altid være tilbøjelige til ikke at opfatte kritik af gruppen som møntet på dem selv, så når Demosthenes angriber folket for at være sløset

og ugideligt, for ansvarsforflygtigelse, vil hver enkelt mene, at det drejer sig om alle de andre. Det siger Demosthenes faktisk også selv i par. 7. Men det er mere sandsynligt, at folk vil kunne huske Demosthenes næste gang, han taler, hvis han har formuleret sig skarpt og prægnant. F.eks. er hans sammenligning af folket med en barbarisk bokser (par. 40-41) ikke let at glemme; den har sikkert vundet bifald i forsamlingen.

En virkelig trussel mod den bestående politik ville det derimod være, hvis folket accepterede at sende borgere ud i aktiv tjeneste. Athens militære indsats blev normalt, i denne periode, udført af professionelle lejesoldater. Det gik naturligvis ud over effektiviteten (se f.eks. par. 24 i denne tale), men i tilfælde af nederlag kunne dé simpelthen undværes, erstattes om nødvendigt. Athenske borgere blev, i krigsfangenskab, en politisk byrde; indsætter man sådanne i militære operationer, er det en garanti for, at der vil blive fulgt op på dem. Det er derfor fuldkommen følgerigtigt, at Demosthenes' (og hans ligesindedes) forslag ikke blev hørt.

De begivenheder, den første filippiske nævner, bl.a. Filip's trussel mod Thermopylai i 352, beviser, at teksten er forfattet efter det tidspunkt. Demosthenes taler ikke om, at byen Olynthos ligger i krig med Filip; det havde han ikke kunnet tie om. Denne konflikt begyndte i sommeren 349; og den første filippiske er derfor i det mindste for størstedelen helt sikkert skrevet før det tidspunkt. Det gør den til den tidligste af de tekster, hvor Demosthenes udtrykkeligt angriber Filip.

I de fleste håndskrifter er de filippiske taler ordnet kronologisk. Undtagelsen er den første filippiske, der i håndskrifterne står efter de olynthiske taler, selvom disse er forfattet senere end den første filippiske. Den første filippiske er derfor tale nummer '4' – men den er her flyttet hen på sin kronologisk korrekte plads.

Talen har et noget ufuldstændigt præg; bl.a. mangler der noget, dels en oversigt (29), dels et brev (37). Det er mest sandsynligt, at Demosthenes ikke har gjort den helt færdig og heller ikke offentliggjort den. I oldtiden var der nogle, der mente, at den i virkeligheden var *to* taler, og at den ene sluttede ved paragraf 30; den anden begyndte i 31. De, der i oldtiden delte talen i to, satte den første del før de olynthiske taler, og den anden efter. Det er ikke et synspunkt, der har haft mange for-

talere, men ser man nøjere efter, er teksten fra 31 og fremefter meget springende og ujævn. Til gengæld er den fra 13 til 30 næsten overdrevent omhyggeligt struktureret. Kun 1-12 fremstår som en sammenhængende indledning i den stil, der ellers kendetegner Demosthenes. Måske er teksten ikke engang oprindeligt tænkt som en sammenhængende helhed; den består muligvis af flere løsark, der er blevet bragt sammen. Hvis det er rigtigt, behøver man ikke lede efter en samlende, rød tråd i teksten. Men derfor kan den godt indeholde synspunkter og passager, Demosthenes faktisk *har* fremført i folkeforsamlingen.